

СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 316.61

Н. А. ЛЯШЕНКО

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ У ГРАЖДАН УКРАИНЫ

В статье описана сущность социальной ответственности, её основные элементы, субъекты и объекты. Дана характеристика внешних и внутренних регуляторов социальной ответственности и условий ее наступления. Очерчены основные виды социальной ответственности: нравственную и юридическую, ситуативную и ролевую, ответственность перед собой и другими, явную и скрытую, внешнюю и внутреннюю. Особо выделены проблемы, мешающие её формированию у граждан Украины.

Ключевые слова: ответственность, социальная ответственность, социальный контроль, самоконтроль.

У статті описана сутність соціальної відповідальності, її основні елементи, суб'єкти та об'єкти. Дана характеристика зовнішніх та внутрішніх регуляторів соціальної відповідальності та умов її настання. Окреслено основні види соціальної відповідальності: моральну і юридичну, ситуативну і ролеву, відповідальність перед собою та іншими, явну і приховану, зовнішню і внутрішню. Особливо виділені проблеми, що заважають її формування у громадян України.

Ключові слова: відповідальність, соціальна відповідальність, соціальний контроль, самоконтроль.

The article describes the essence of social responsibility, its importance for the construction of social interactions, and society as a system, its main elements, subjects and objects. It was revealed the characteristics of external and internal, negative and positive controls of social responsibility and the conditions of its occurrence. The main types of social responsibility: the moral and legal, and situational role, responsibility to themselves and other people, explicit and hidden, external and internal responsibilities was outlined. In respect of actions which were already done or in relation of the actions what should be done, it have to be consider a social responsibility. There are economic, political, family, religious, scientific, environmental, professional responsibilities in the field of implementation of the activities of the subject. Within each of the responsibility exists a legal and moral aspect. Especially, it was highlighted the problems hampering its formation of the Ukrainian citizens: increase of the income inequality, which measured by public opinion as unfair; wide disrespect for the law; broader mistrust of the political elite; frequent violation of equality before the law and responsibility for what was done; a broad interpretation of the pluralism and tolerance terms; a significant increase of the alcoholism and drug addiction; priority of individual interests over the public ones; further criminalization of society at all levels of social interaction.

Keywords: responsibility, social responsibility, social control, self-control.

Введение. Словарь русского языка С.И. Ожегова трактует понятие «ответственность» как необходимость, обязанность отвечать за свои действия, поступки, в силу возложенных прав и обязанностей. Социальная ответственность подразумевает сознательное отношение субъекта социальной деятельности к требованиям социальной необходимости, гражданского долга, социальных задач, норм и ценностей, понимание последствий осуществляемой деятельности для определенных социальных групп и организаций [1]. Социальные взаимодействия людей напрямую связаны с совокупностями их социальных статусов и ролей, и с выполнением связанных с ними прав и обязанностей, с необходимостью координировать и соподчинять свои действия в соответствии с ними. Несоблюдение их ведет к дезорганизации, грозит разрушением социальной системы. Именно наличие социальной ответственности и соединяет индивидуальное и социальное. Её ослабление разрушает существующие социальные структуры.

Цели исследования и постановка задач. Актуальность изучения социальной ответственности и факторов, препятствующих её формированию у личности вызвана тем, что с ростом индивидуальной свободы и социальной активности у личности, развитием современных технологий, средств массовой информа-

ции колоссально возрастает ущерб для общества от преследования узкокорыстных, эгоистических целей его членами. В демократическом обществе реализация его свобод невозможна без принятия на себя его участниками возросшей социальной ответственности. На практике так происходит далеко не всегда: в потребительском обществе пропаганда экономических ценностей как главных может «подмять под себя» все остальные, индивидуализация может привести к масовому эгоизму, гипертрофированное восприятие значимости своей свободы ведет к нарушению прав других. В рамках статьи мы ставим задачей описание сущности социальной ответственности как необходимого атрибута демократического общества, выделение ее видов и анализ факторов, мешающих её формированию у граждан Украины.

Анализ последних исследований и литературы. Проблема нравственности и ответственности рассматривалась ещё в работах древнегреческих философов Платона и Аристотеля. Они поднимали проблему соотношения свободы воли и долга перед другими. Эмиль Дюркгейм представлял общество как «средоточие моральной жизни». Он сформулировал моральные общечеловеческие принципы: гармония; социальная солидарность; социальное здоровье; альтруистическое поведение; защита прав человека; безопасность

человеческой жизни; благосостояние; справедливость. Дюркгейм считал, что высоконравственный человек имеет автономную волю, дисциплинирован, бескорыстен и готов к самопожертвованию. Это и закладывает фундамент для социальной ответственности. М. Вебер, рассматривая типы социальных действий описывает их как следование моральным нормам и ценностям общества, стремление к соблюдению религиозных традиций.

Феномен социальной ответственности относится к междисциплинарным предметам анализа. К нему обращаются юристы, педагоги, социальные психологи, социологи. В рамках социологии Г. Блумер, Э. Гоффман, Р. Линтон, Дж. Морено поднимали вопрос об ответственности личности за исполнение её социальных ролей. Р. Коллинз, рассуждая о причинах нежелания брать на себя ответственность, поднимает проблему понимания общих целей и соотношения их с индивидуальной выгодой [2]. Э. Гидденс рассуждает о самоконтроле, как одним из оснований реализации социальной ответственности.

Среди современных российских и украинских авторов основная масса публикаций посвящена социальной ответственности бизнеса, корпораций, средств массовой информации. В работах таких социальных философов, как В. Андрущенко, И. Бойченко, Л. Губернского, Т. Ящук разработан методологический фундамент научного анализа ответственности социального субъекта. В числе авторов, в данный момент анализирующих социальную ответственность личности и проблемы ее формирования следует выделить А. Колота, Е. Лисанюк, В. Байрачного, Ю. Мигаль, О. Пазину, А. Черныш, Т. Иванова, О. Охрименко.

Материалы и результаты исследования. Механизм реализации социальной ответственности предполагает взаимодействие ее субъекта (носителя) и объекта (перед кем отвечают), при этом происходит контроль за мерой выполнения этих обязанностей. Реализация социальной ответственности представляет собой выстраивание сложной системы социальных отношений, основанных на социальной активности, удовлетворении взаимных интересов их участников, интересов общества и личности. Термин «социальная ответственность» используется в следующих значениях:

1) как характеристика личности, описание одного из её социальных качеств – «воспитали социально-ответственного человека, личность должна брать на себя ответственность за свои поступки»;

2) для характеристики вида социальных отношений, реализация которых служит (или нет) интересам социума – «они ведут себя ответственно, или они поступают безответственно по отношению к природе, детям»;

3) как внутреннее состояние субъекта, осознанная им установка, готовность совершать определенные действия и брать на себя обязанности («я чувствую свою ответственность за что-то»).

Мы разделяем выводы Лисанюк Е.Н. [4], что ответственность предполагает четыре составных элемента: рациональный мотив, действующего агента, наличие общественных норм (регулирующих данную

сферу), непосредственно само совершаемое (планируемое) действие.

Необходимость социальной ответственности обусловлена социальной природой общества, а именно требованием сознательной регуляции происходящих в нём взаимодействий. Она направлена на поддержание целостности общества, качества жизни его членов, социальной справедливости, определенного уровня общественной дисциплины, обеспечения социального прогресса и развития человека.

В качестве субъектов, на которых распространяется социальная ответственность могут выступать отдельные личности (ответственность перед самим собой, персональная социальная ответственность исполнителя социальной роли, его долг), отдельные группы (формальные и неформальные, к примеру, семья ответственна за поддержку своих членов, трудовой коллектив несет ответственность за качество и сроки выполнения задания, ответственность научного сообщества перед обществом), социальные организации (ответственность коммерческой компании за соблюдение норм, не определенных или не явно определенных законодательством в области этики, экологии, милосердия и влияющих на развитие общества) и государство в целом. Объектами социальной ответственности также могут выступать конкретные люди, группы, организации, общество в целом и природа. Таким образом, выстраивается сложная система вариантов отношений социальной ответственности. В рамках статьи мы рассмотрим формирование социальной ответственности личности, как ключевой момент в реализации всех остальных видов социальных взаимодействий.

Социальная ответственность выстраивается на двух регуляторах: негативных и позитивных. С одной стороны, это боязнь наказания, осуждения со стороны окружающих, чувство неудовлетворенности собой, стыда, неловкости. С другой стороны, мотивы того, что человек берет на себя ответственность, могут быть связаны: 1) со стремлением получить уважение, одобрение со стороны других людей; 2) с появлением возможности получить новый, более престижный социальный статус; 3) с ощущением долга, ответственности перед кем-то; 4) со стремлением к самосовершенствованию, к поднятию самооценки.

Мотивация социально ответственного поведения может быть вызвана внешними по отношению к личности агентами (наказания со стороны общества за нарушения норм, бездеятельность) и внутренними побудителями, то есть, благодаря самоконтролю и несовпадению внутренне усвоенных, вошедших в структуру «Я» норм и ценностей и совершенных или несовершенных действий (бездеятельность так же может нести ответственность). Второй регулятор поведения представляется наиболее важным, действенным. Он формируется в процессе социализации и воспитания, в результате которых выстраивается система ценностных ориентаций личности. Именно ценностные ориентации как иерархизированная система наиболее значимых предпочтений руководит нашими поступками «изнутри».

Для наступлення соціальної відповідальності суб'єкта повинні дотримуватися ряд умов:

1) суб'єкт – носитель відповідальності повинен мати свободу волі, в протилежному випадку якщо він не вибирає, що йому робити відповідальність не настає (не можуть нести відповідальність люди, не усвідомлюючи себе діячами, свідомо не керуючи собою з-за малолітства або серйозного психічного розладу);

2) суб'єкт повинен знати систему норм і цінностей, регламентуючих поведінку членів даного суспільства, усвідомлювати своє місце в ньому через соціальні статуси і відповідні їм обов'язки і права, а також систему статусних диспозицій, прийнятих в суспільстві;

3) суб'єкт повинен мати можливість вибору варіантів поведінки.

Соціальну відповідальність можна розділити на моральну і юридичну. Перша відображає сформовану у людини здатність відповідати за свої вчинки і випробувати сором, вина і раскаяние, якщо він вчинив неправильно. Друга передбачає примус з боку формальних організацій до виконання зобов'язань (і офіційні покарання за ухилення від його виконання).

Відповідальність може бути ситуативною, тобто пов'язаною з дією в конкретній ситуації, не пов'язаною з ролем контексту, а з дотриманням бажаного морального зразка – «Я – людина свого слова, пообіцяв значить зроблю», або виступати як необхідний компонент ролі поведінки – «Я – батько (громадянин, капітан, друг...), тому я повинен ...». Зниження соціальної відповідальності першого типу призводить до ослаблення моралі, послаблення або відсутності соціальної відповідальності другого типу може призвести до позбавлення людини соціального статусу, а в масовому масштабі – до дезорганізації (наприклад, сьогодні багато призовників не хочуть служити в армії, виконувати свій зобов'язання перед суспільством, що викликає проблеми в функціонуванні даного інституту). Ще одним підґрунтям для виділення рівня соціальної відповідальності є аналіз в залежності від типу ціннісних орієнтацій людини [4]. Тор виділяє базисні, ролі і ситуативні ціннісні орієнтації, в відповідності з цим можна виділити базисну, ролі і ситуативну соціальну відповідальність.

В залежності від спрямованості волевої активності людини можна виділити відповідальність перед іншими людьми і відповідальність перед самим собою. Всі види відповідальності тісно пов'язані один з одним.

Соціальна відповідальність в часовому контексті розглядається двома: по відношенню до минулого – настає відносно вже зроблених вчинків, уже прийнятих рішень і несе за собою нагороди (поощрення, почуття гордості, задоволення виконаного зобов'язання) або покарання (сором, раскаяние, штраф), зв'язуючи минуле і теперішнє; або звертаючись до теперішньому, спонукає суб'єкта до дій,

впливаючи на майбутнє з метою моделювання його поведінки в соціально заданих межах (або ні, якщо суб'єкт не хоче нести відповідальність і порушує ролі предписання).

Соціальна відповідальність може бути явною, декларованою, відомою всім, і прихованою, коли її суб'єкт діє «вкрито», не афішуючи свою діяльність по захисту інтересів суспільства або окремої людини.

Класифікація видів соціальної відповідальності може відбуватися на основі сфери реалізації діяльності її суб'єкта. Так виділяють економічну, політичну, сімейну, наукову, культурну, релігійну, екологічну, юридичну, моральну, професійну відповідальність.

К сожалению, в сучасному українському суспільстві існують серйозні проблеми в вихованні соціально відповідальної людини. Ми погоджуємося з висновками А. Колота [5], що в даний момент соціальна відповідальність в першу чергу сприймається як ймовірність і можливість покарання за наслідки девіантних вчинків, а не як внутрішній настрій на реалізацію і захист соціальних цінностей і норм, на розвиток людини. Частіше всього відповідальність перекладається на когось-то, а не береється на себе.

К факторам, перешкоджаючим їй формуватися, на наш погляд, в першу чергу можна віднести:

– посилення майнового нерівності, яке сприймається як несправедливе (частково з-за широкого розповсюдження патерналістських вимог по відношенню до держави, низької економічної активності, і розповсюдженості переконання, що законним шляхом заробляють більші гроші тільки окремі одиниці). В результаті виникає розчарування і почуття несправедливості по відношенню до складених соціальних відносин;

– постійні рекламні заклики до високим стандартам споживання на фоні неможливості у більшості їх задовольнити чесним працею підвищують лояльність до приховування від податків, малими хидами, зарплаті «в конвертах»;

– розчарування і часто негативна оцінка діяльності політичної еліти через її некомпетентність, пристосованість, а іноді і злочинні дії. Коли люди, наділені владою, ухиляються від відповідальності, не несуть покарання за помилки, не виконують дані обіцянки, виникає розчарування в державі в цілому і зниження відповідальності за виконання ролі громадянина. Це в свою чергу веде до політичної апатії, депривації, посиленню еміграційних настроїв;

– фактичне порушення рівності всіх перед законом, справедливості юридичної відповідальності, контролюваної державою, веде до посиленню правового нігілізму;

– зміна моральних норм і цінностей: радянські норми відкинуті, релігійні норми дуже слабкі. На зміну вихованню, спрямованому на привчання значимості колективних інтересів, пріоритету загального блага, осуду індивідуалізму

и меркантилизма, пришла новая этика, ставящая во главу угла интересы индивидуального успеха, личной рациональности, его материальное благополучие. Это – самая простая и понятная схема поведения, которая дает быстрый успех. Представления о добре для всех, общественном благе, долге перед обществом рассматриваются как что-то второстепенное по отношению к личному, персональному и часто уступают ему. Зона социальной ответственности заканчивается уровнем семьи и друзей;

– ослабление профессиональной ответственности за выполняемую работу на фоне слабой социальной защиты профессионалов в государственном секторе, снижения уровня жизни и борьбе за прибыль любой ценой в негосударственном секторе. Профессиональная социальная ответственность особо выражена у педагогов, врачей, полицейских, пожарных, ученых, военных, однако разочарование в материальной оценке их работы ведет к поиску дополнительных источников дохода и более «халатному» выполнению обязанностей, снижению заинтересованности в повышении профессиональной компетентности. К сожалению «благодарность» за оказанные профессиональные услуги у нас прочно вошла в систему социальных взаимодействий, сформировав устойчивые ожидания и поведение, соответствующее им;

– изменение отношения к семье, к выполнению семейных ролей. Семья закладывает основы социального поведения и социальной ответственности, воспитывая ребенка по образцу предыдущих поколений, передавая ему основные статусы. Сегодня он воспитывается как активный, самостоятельный, отстаивающий своё мнение, имеющий все основные права, но в то же время ответственности ребенка перед другими не уделяется должное внимание. Ответственность заставляет жертвовать своими интересами, ведет к улучшению жизни социума в перспективе. На фоне постоянных кризисных изменений в качестве усваиваемой стратегии поведения выбирается сегодняшний личный комфорт, забывая о долге перед семьей, родителями, коллективом, государством;

– культурный плюрализм, свобода и толерантность в расширенном толковании понимается рядом людей как «абсолютная свобода от всего», в том числе от всех форм ответственности перед всеми. Где границы свободы личности, в каком месте она должна остановиться, уступив ответственности по отношению к себе, группе, организации и государству – сложный вопрос, хотя ответ на него уже давали И. Кант, Т. Гоббс, Дж. Локк;

– увеличение пьянства и наркомании среди населения приводит к удельному росту группы людей, с начала не желающих, а потом не способных нести социальную ответственность.

Выводы. При анализе социальной ответственности личности необходимо рассматривать и социаль-

ную ответственность перед ней всех субъектов социальных отношений. Она состоит в защите прав и свобод человека. Осознание того, что они нарушаются приводит у личности к оправданию своего безответственного поведения.

Снижение социальной ответственности приводит к распространению таких явлений, как коррупция, преступность, информационная ложь, неуважительное отношение друг к другу, к закону, правам человека, безнравственное поведение. Мера социальной ответственности должна возрастать соответственно развитию общественных свобод, демократии, активности людей, их социального творчества, но автоматически этого не происходит. По данным социологических исследований каждый третий студент в Украине хотел бы эмигрировать, то есть снять с себя ответственность за изменения в обществе, которое их не удовлетворяет. Молодежь не активна на выборах, в свободное время практически не занимается общественно-политической деятельностью, предпочитая развлечения. Формирование ответственности перед обществом, чувство патриотизма, гражданской активности, ответственность перед другими, совесть, стыд, чувство долга происходит в процессе нравственного воспитания, сопровождающегося социальным контролем и наказанием безответственности. В сложившихся условиях ни семья, система образования, ни СМИ, ни церковь его сформировать не могут.

Список литературы: 1. Словарь бизнес-терминов. Академик.ру. 2001. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/20370>. – Дата звертання: 10 вересня 2016. 2. Коллинз Р. Социологическая интуиция. Введение в неочевидную социологию. Глава 1. Нерациональные основания рациональности / Питер Л. Бергер, Бриджит Берген, Рендалл Коллинз Личностно-ориентированная социология. Перевод с английского В. Ф. Анурина – М.: Академический Проект, 2004. – 608 с. 3. Лисанюк Е. Н. Ответственность, рациональность и власть // Правовое государство и ответственность личности. Коллект. Моногр. Под ред. И. Д. Осипова, С. И. Дудника. СПб, СПФ О, 2011. С.61–77. 4. Байрачний В. О. Соціальна відповідальність і система цінностей: до питання про співвідношення // Гуманітарний часопис. – 2014. – № 4. – С. 35–64. 5. Колот А. Соціальна відповідальність людини як чинник стійкої соціальної динаміки: теоретичні засади / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 3. – С. 3–9.

References (transliterated): 1. Akademik.ru. Slovar biznes-terminov. 2001 [Dictionary of Business Terms. 2001]. Available at: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/20370>. (accessed 10.09.2016). 2. Kollinz R. Sotsiologicheskaya intuitsiya. Vvedenie v neochividnuyu sotsiologiyu. Glava 1. Neratsionalnye osnovaniya ratsionalnosti [Sociological intuition. Introduction to Sociology unobvious. Chapter 1. Irrational rationality base]. Moscow, Akademicheskii Proekt, 2004. 608 p. 3. Lisanyuk E. N. Otvetstvennost, ratsionalnost i vlast [Responsibility, rationality and power] Pravovoe gosudarstvo i otvetstvennost lichnosti. Kollekt. monogr. St. Petersburg. SPF O, 2011, pp. 61–77. 4. Bairachnyi V. O. Sotsialna vidpovidalnist i systema tsinnosti: do pytannia pro spivvidnoshennia [Social responsibility and value system: the question of the relationship]. Humanitarnyi chasopys. 2014, no 4, pp. 35–64. 5. Kolot A. Sotsialna vidpovidalnist liudyny yak chynnyk stiikoi sotsialnoi dynamiky: teoretychni zasady [Social responsibility as a factor of sustainable human social dynamics: theoretical principles]. Ukraina: aspekty pratsi. 2011, no. 3, pp. 3–9.

Поступила (received) 20.10.2016

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Проблеми формування соціальної відповідальності у громадян України / Н. А. Ляшенко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків: НТУ «ХПІ», 2016. – № 40 (1212). – С. 30–34. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2227-6890.

Проблеми формування соціальної відповідальності у громадян України / Н. О. Ляшенко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ», 2016. – № 40 (1212). – С. 30–34. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2227-6890.

Problems of formation of social responsibility from the citizens of Ukraine / N.A. Lyashenko // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of Ukrainian society development. – Kharkiv: NTU "KhPI", 2016. – No. 40 (1212). – P. 30–34. – Bibliogr.: 5. – ISSN 2227-6890.

Відомості про автора / Сведения об авторе / About the Author

Ляшенко Наталя Олександрівна – кандидат соціологічних наук, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри соціології та політології; тел.: (050) 630-67-05; e-mail: natalyashenko@gmail.com.

Ляшенко Наталья Александровна – кандидат социологических наук, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», доцент кафедры социологии и политологии; тел.: (050) 630-67-05; e-mail: natalyashenko@gmail.com.

Liashenko Nataliia Oleksandrivna – Candidate of Sociological Science (Ph. D.), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Associate Professor at the Department of Sociology and Political science; tel.: (050) 630-67-05; e-mail: natalyashenko@gmail.com.

УДК 303.687:304.44 (043)

М. В. БІРЮКОВА

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ: ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті досліджуються базові складові соціального проектування, заснованого на праксеологічних засадах. Особливу увагу приділяється цілепокладанню, під час якого обирається мета та завдання проекту. Практиологічні засади соціального проектування дозволяють висунути соціальну гармонію як мету, а нагромадження соціального капіталу як завдання. В структурі соціального капіталу введено новий його різновид, а саме технологічний капітал.

Ключеві слова: соціальне проектування, праксеологічний підхід, соціальний капітал, соціальна гармонія.

В статье исследуются базовые составляющие социального проектирования, основанного на праксеологических началах. Особое внимание уделяется целеполаганию, в процессе которого избирается цель и задачи проекта. Практиологические основания социального проектирования позволяют выдвинуть социальную гармонию как цель, а наращивание социального капитала как задачу. В структуре социального капитала введен новый его вид, а именно технологический капитал.

Ключевые слова: социальное проектирование, праксеологический подход, социальный капитал, социальная гармония.

The article examines the basic elements of social engineering based on praxeological basis. Particular attention is paid to the goal-setting in the process of which is elected by the purpose and objectives of the project. Praxeological base social planning allow us to propose social harmony as the goal, and build social capital as a problem. There are economic, political, family, religious, scientific, environmental, professional responsibilities in the field of implementation of the activities of the subject. Within each of the responsibility exists a legal and moral aspect. The social capital introduced a new structure of its kind, namely technological capital.

Keywords: social engineering, praxeological approach, social capital, social harmony.

Вступ. Нині проектування – один з найбільш поширених прийомів пізнання дійсності і обов'язкова частина будь-якого дослідження, в теж час цей вид діяльності. Під проектуванням, яке засноване на праксеологічних позиціях, ми розуміємо, в широкому значенні слова, деякий загальний аспект пізнавального процесу, у вузькому – специфічний спосіб пізнання, при якому одна система (об'єкт дослідження) відтворюється в іншій (моделі). Проте, пізнання – не єдиний вид людської діяльності, в якій активно застосовуються проекти. У технологічному контексті проектування розуміється нами як своєрідна технологія, інтегруючи в собі як пізнавальний потенціал, так і перетворювальний, конструктивний. Створення, проектування образів майбутнього, їх конструювання, припускає поєднання теоретичних досліджень, усвідомлення практичної ефективності і досвіду у виробленні спо-

собів, технологій досягнення ефективного майбутнього. Рефлексією майбутнього в сьогодення, зворотним зв'язком між ними обґрунтоване популярне нині, але що здається абсолютно неправдоподібним словосполучення «спогади про майбутнє». Іншими словами, проектуючи образ соціального об'єкту в майбутнє, соціальним суб'єктом визначаються бажані цілі, перспективні нагальні завдання та технології які потрібні для їх вирішення і досягнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ХХ столітті науковий дискурс стосовно соціального проектування поєднували з соціоінженерною діяльністю та соціальним прогнозуванням, що знайшло відображення в роботах І. Бестужева-Лади та подальших дослідженнях С. Бетяєва, А. Гриневича, П. Гуревича, В. Лисичкіна. В Україні отримала розвиток власна наукова школа, яка досліджує соціальну інженерію,

© М. В. Бірюкова, 2016